

Memoires

I995-B

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

Eerder verschenen bij Uitgeverij In den Toren, Baarn:

1	Memoires 1925 - 1953	4	Memoires 1959 - 1961
2	Memoires 1953 - 1957	5	Memoires 1961
3	Memoires 1957 - 1959		

Verschenen bij Uitgeverij Papieren Tijger, Breda:

6	Memoires 1961 - 1963	42	Memoires 1986-B
7	Memoires 1963 - 1964	43	Memoires 1987-A
8	Memoires 1964 - 1966	44	Memoires 1987-B
9	Memoires 1966 - 1967	45	Memoires 1988-A
10	Memoires 1967 - 1968	46	Memoires 1988-B
11	Memoires 1968 - 1970	47	Memoires 1989-A
12	Memoires 1970 - 1971	48	Memoires 1989-B
13	Memoires 1971 - 1972	49	Memoires 1989-C
14	Memoires 1972 - 1973	50	Memoires 1990-A
15	Memoires 1973	51	Memoires 1990-B
16	Memoires 1973 - 1974	52	Memoires 1990-C
17	Memoires 1974	53	Memoires 1991-A
18	Memoires 1974 - 1975	54	Memoires 1991-B
19	Memoires 1975	55	Memoires 1992-A
20	Memoires 1975 - 1976	56	Memoires 1992-B
21	Memoires 1976	57	Memoires 1993-A
22	Memoires 1976 - 1977	58	Memoires 1993-B
23	Memoires 1977 - 1978	59	Memoires 1994-A
24	Memoires 1978	60	Memoires 1994-B
25	Memoires 1978 - 1979	61	Memoires 1995-A
26	Memoires 1979-A	62	Memoires 1995-B
27	Memoires 1979-B		Nog te verschijnen:
28	Memoires 1979-1980	63	Memoires 1996-A
29	Memoires 1980	64	Memoires 1996-B
30	Memoires 1980-1981	65	Memoires 1997-A
31	Memoires 1981	66	Memoires 1997-B
32	Memoires 1981-1982	67	Memoires 1998-A
33	Memoires 1982	68	Memoires 1998-B
34	Memoires 1982-1983	69	Memoires 1999-A
35	Memoires 1983-A	70	Memoires 1999-B
36	Memoires 1983-B	71	Memoires 2000-A
37	Memoires 1984-A	72	Memoires 2000-B
38	Memoires 1984-B	73	Memoires 2001
39	Memoires 1985-A	74	Memoires 2002
40	Memoires 1985-B	75	Memoires 2003
41	Memoires 1986-A	76	Memoires 2004

Aanvullende gegevens over de jaren 1925 tot en met 1948 en over de voorouders van Willem Oltmans zijn te vinden in het fotoboek *Familie Album*, ISBN 90 6728 174 3.

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	9
San Francisco	88
Amsterdam	108
Parijs	135
Amsterdam	142
Washington	157
Amsterdam	164
Bijlagen	179
Register	365

„Oltmans heeft een zaak,” zo begon het advies van advocaat Herman Doeleman aan de NVJ. Hij vervolgde echter wel met de overweging dat de persoon Oltmans, met zijn luidruchtige optreden waarschijnlijk een kansrijke procedure tegen de Staat in de weg zou staan.

De NVJ is echter gewend journalisten te ondersteunen die niet keurig binnen de lijntjes kleuren. Juist deze journalisten maken met hun werk dat de discussies over grenzen aan de persvrijheid steeds gevoerd kunnen worden.

Oltmans had controversiële opvattingen, had methodes die door de journalistiek niet als onafhankelijk werden gezien. Sloot vriendschappen met machthebbers. Verkondigde vooral zijn eigen mening. Niet iemand die paste in de gangbare definitie van journalist. Maar Oltmans was ontegenzeggelijk tegengewerkt, tot persona non grata verklaard destijds, tijdens de uitoefening van zijn functie als journalist. De NVJ was hierover door de Staat voorgelogen. Oltmans had een principiële zaak en de NVJ besloot hem te steunen.

Deze steun was voor Oltmans van levensbelang. Hij stond niet meer alleen, hij had het belangrijkste instituut voor de journalistiek achter zich. En, ook mooi meegenomen, de berooide Oltmans kreeg wat financiële steun voor zijn procesgang. Deze steun stak overigens zeer mager af tegen de uren die advocate Ellen Pasman erin zou steken, maar dat bleek later pas.

Makkelijk was de samenwerking niet. In de loop der jaren laaiden de emoties in de vergaderkamer van de NVJ aan de Johannes Vermeerstraat hoog op. Complottheorieën, beschuldigingen, tirades, verzoeningen en lachsalvo's wisselden elkaar in hoog tempo af. Besprekingen eindigden soms in een ijzige stilte of knallende ruzie, maar vaak ook werd er uitbundig gelachen. Willem was lastig en charmant.

Het werd een knipperlicht relatie. De persoon Oltmans was altijd verwickeld in intriges en conflicten. Als de NVJ zijn zaak bepleitte bij de Tweede Kamer, wist hij diverse leden van die kamer tot op het bot te beledigen. Toen hij publiekelijk Max van der Stoel voor leugenaar of erger uitmaakte was dat een van de aanleidingen voor de NVJ om de steun in te trekken. Maar altijd kwam er dan weer

■ een bemiddelaar die de relatie vlot trok en pakte de NVJ de draad weer op. Algemeen secretaris Hans Verploeg was daarin de spil. Trok hij een grens dan ratelde de fax dagen achtereen met brieven, kopieën, niet mis te verstane verwijten van Oltmans. Maar na een tijdje gingen de scherpe kantjes er weer vanaf en gingen ze samen verder. Er moest een weg te vinden zijn die zou leiden tot genoegdoening.

De weg was lang en uiterst gecompliceerd. Alle juridische mogelijkheden werden benut, leden van het koninklijk huis werden gedagvaard, Kamerleden werden bewerkt, publiciteit werd ingezet. Alles is in die jaren uit de kast getrokken. Hans Verploeg heeft op tv nog een emotioneel betoog gehouden dat Oltmans ziek was en eindelijk erkenning verdiende voor het leed hem aangedaan. Samen met Pieter Broertjes, de voorzitter van het Genootschap voor Hoofdredacteuren werd opnieuw gezocht naar een passende oplossing. Toenmalig minister van Aartsen durfde het uiteindelijk aan een arbitragecommissie onder leiding van Pierre Vinken in te stellen. Deze maakte een koele rekensom en kwam uit op een astronomisch bedrag van 8 miljoen gulden en de beeldende typering dat Oltmans door hetgeen hem was aangedaan deed denken aan een vergroeide boom. En zo kreeg Oltmans dan toch tegen het einde van zijn leven, tegen alle verwachtingen in, de erkenning en genoegdoening waar hij meer dan veertig jaar voor had gestreden. Oltmans had wel degelijk een zaak.

Inge Brakman
Secretaris NVJ 1989-1999

1 juli 1995*Westerkade*

Iemand van de Indonesische ambassade belde om me te complimenteren met het artikel over Bung Karno in *HP/De Tijd*.

Ik besprak met Arendo Joustra het dilemma waarvoor ik sta. Moet ik er wel of niet mee akkoord gaan dat Pieter Broertjes als getuige wordt opgeroepen? Arendo reageerde mild. Hij adviseerde me het Pieter zelf te vragen. Zelden ben ik in een positie geweest zo'n grote gunst te moeten vragen.

Sicco Mansholt (86) is overleden. Ik mocht die man.

De Amerikaanse tennisser Jeff Tarango is het veld van Wimbledon afgemarcheerd na ruzie met de scheidsrechter Bruno Rebeuh. Hij weigerde simpelweg verder te spelen tegen Alexander Mronz. Hij vond Rebeuh de corruptste scheidsrechter die hij ooit had meegemaakt. Tarango's vrouw Benedicte maakte het vervolgens nog bonter door later de scheidsrechter een klap in zijn gezicht te geven. Wimbledon was geschokt. Tarango is geschorst.

De Zuid-Afrikaan Wayne Ferreira kreeg straf vanwege vloeken. Hij zei simpelweg tegen de scheidsrechter dat hij een Afrikaans scheldwoord gebruikte. Ik verlies vandaag te veel tijd met Wimbledon.

Wim Verkade belde. Hij was in Heemstede vanwege het signeren van een boekje over Merdeka in Indonesië. Hij vertelde dat boekhandel Blokker in Heemstede uit de computer opviste dat *Persona Non Grata* was uitverkocht. Ik moet Paul de Ridder inlichten.

2 juli 1995

Ik heb vanochtend eerst een artikel over Beatrix en Bentinck afgeleverd bij Santegoeds. Ze zullen ervan lusten, de klootzakken. Eigenlijk wil ik niet naar het AIDS-diner vandaag. Ik zou rustig thuis willen blijven, net als gisteren, de hele dag, met te veel tennis.

Oud-ambassadeur Sukrisno belde. Hij dacht dat Sukarno in september 1957 voor het eerst over geleide democratie sprak, maar ik verzekerde hem dat het al in januari van dat jaar was.

Er volgde een lang gesprek, waarvan ik hoop dat de BVD het heeft opgenomen.

Arendo Joustra belde dat mijn artikel over Sukarno wat hem betreft ook in *Elsevier* had kunnen staan.

Ik belde Pieter Broertjes om 12:00 uur tevergeefs. Hij was bezig, maar belde mij om 13:15 uur kort terug dat hij vanavond thuis zou zijn. Ik zei dat ik dan bij het AIDS-diner zou zijn. Ik doe het expres zo, een beetje gemeen, want ik heb een fax klaarliggen voor morgenochtend, waarmee ik hem zo subtiel mogelijk met de rug tegen de muur spijker.

22:30 uur

Ik ben gevlucht, want het AIDS-feest ontaardde in een hossende bende met gelal en gebral. Het begon best aardig. Op de gang ontmoette ik Van der Klaauw. Ik was heel vriendelijk, maar ik dacht: valse lul. De tent op de Dam voor het AIDS-diner was door Joop van den Ende neergezet. Robert Halewijn, de vriend van Evert Santegoeds, kwam Frits Salomonson, de homoseksuele advocatenvriend van Beatrix en Claus, voorstellen. Helen Hissink van *Privé* vertelde me dat de RVD had gebeld. Margriet had om foto's met mij gevraagd. Nu willen ze weten hoe beschadigend het is geweest.

De zogenaamde *haute volée* was aanwezig, een totale ramp. Kende er dus nagenoeg geen hond. Liesbeth List zong en er waren nog wat beroemde personen, van wie ik het bestaan niet kende. Ik kocht toch maar een lot van 75 gulden en won een kist bier, die ik heb laten staan omdat ik geen bier drink. Duizend gasten maal 75 gulden voor de loterij leverde nog eens 75.000 gulden op.

Het probleem dat ik met deze hele affaire heb, is dat ik het geen welgekozen formule vind voor een zo afschuwelijke ziekte als AIDS.

3 juli 1995

Heb Pieter Broertjes toch maar een fax gestuurd over zijn mogelijke getuigenverklaring in mijn zaak over wat Margriet gezegd zou hebben.¹ Ik heb benadrukt dat Arendo Joustra en Erik Jurgens mij adviseerden hem te overtuigen van het belang van zijn getuigenis.

Hans van der Voet van de RVD heb ik maar even gemeld dat we Margriet gaan oproepen. Ik heb meteen ook van de gelegenheid gebruikgemaakt hem te herinneren aan mijn verzoek Jessa

1 Zie bijlage 1.

van Vonderen te spreken. Heb er ook nog eens een verzoek voor een interview met prins Bernhard bijgedaan.

Time brengt een artikel over de schurk George Soros (64), een Hongaarse Jood, die 11 miljard dollar beheert.² Hij schijnt behoorlijk verdiend te hebben aan de val van de USSR, een stunt die Lurvink ook wilde uithalen.

René Zwaap belde dat hij niet naar de bijeenkomst van de RVD over het bezoek van Beatrix aan Indonesië mag komen. Hij bedenkt dan niet aan Martin van Amerongen te vragen daar protest over in te dienen.

17:15 uur, trein Den Haag-Amsterdam

Ik was bij de bijeenkomst van de RVD. Ik was al bijna omgedraaid toen ik zag dat *Story* niet op de lijst stond, maar *Privé* en Henk Hofland (voor de VPRO nota bene) wel. Ik besloot daarom te blijven. Iem Roos was er, en ook Jesse van Vonderen, die me begroette met „éminence grise”.

Beatrix gaat niet naar het graf van Sukarno in Blitar, waarmee ze de brief van generaal Pamoe Rahardjo namens Suharto, naast zich neerlegde. Zij zal kransen gaan leggen op de begraafplaats van gesneuvelde Nederlanders in Djakarta. Ze begrijpen er dus nog altijd niets van in Den Haag.

Er mogen 25 journalisten mee, en schrijvers voor bladen gaan voor op freelancers. Evert Santegoeds moet dus *freelance* achter mijn naam in het colofon weghalen. Ook als ik niet geaccrediteerd ben, kan ik Soerabaja, Djokjakarta, Balikpapan, Palembang en Padang meemaken. Eens kijken waartoe Santegoeds bereid is. Ik moet morgen ook meteen achter mijn visum aan bij Alatas.

Westerkade

Broertjes heeft niet teruggebeld. Arendo belde op vanuit Brussel en vroeg hoe het was gegaan, dus ik heb hem alles verteld. Hij dacht dat Broertjes de uitspraak van Van Vonderen wel zou gaan bevestigen. Ik hoop het maar.

Greg Rusedski tegen Sampras vond ik zo spannend dat ik naar *The Golden Girls* overschakelde; de wedstrijd was te spannend om te volgen. Uiteindelijk won Pete Sampras de derde *game* met 7-5. Helaas, want Greg was mijn man. Rusedski raakte in botsing met dezelfde scheidrechter als Tarango gisteren.

2 *Time*, 10 juli 1995.

22:00 uur

Ik belde lang met Peter, nadat ik Edwin had gevraagd of hij meer geld nodig had. Ik zal Peter 250 gulden extra sturen. Hij had me een kort briefje geschreven dat hij zichzelf probeerde te disciplineren. Hij begon ook in *Soul Mates*, wat ik hoopte dat hij zou gaan doen. Hij zei dat Edwin of de poezen er niets mee te maken hadden dat hij nog niet naar Nederland gekomen was.

Pieter Broertjes had een boodschap op het antwoordapparaat achtergelaten. „Ik sta niet te juichen dat ik zal moeten getuigen,” zei hij. Ik belde hem meteen terug en legde het wezenlijke van de zaak uit. „Ja, maar wat wij hadden was een privégesprek,” antwoordde hij, waar hij gelijk in had. „Wat antwoord ik als Van der Voet en Brouwers, die komen lunchen in het Amstel Hotel, vragen, wat ik met Oltmans heb?” Hij vervolgde: „Misschien is het een goede les dat ik in deze functie nog voorzichtiger moet zijn.”

„Hoe kan ooit de waarheid in mijn gevecht boven water komen als niemand ooit wil herhalen wat men heeft gezegd, ook in privégesprekken?” reageerde ik.

Intussen begon hij de verklaring van Margriet af te zwakken en zei nu (in tegenstelling wat hij drie weken geleden in mijn boek schreef) dat de prinses alleen maar gezegd zou hebben: „Hoe zat het ook weer met Oltmans?” Ik wees hem hierop, toen zei hij: „Willem, je was jarig, en ik wilde je een hart onder de riem steken.”

Later belde Arendo. „Ik heb vanavond nog eens je Sukarno-artikel gelezen. Je bent al die jaren eigenlijk vervolgd, terwijl je gewoon je werk deed. Zoiets kan nu niet meer. Die hoofdredacteuren waren toen verschrikkelijk.” Hij adviseerde me notarieel vast te leggen dat mijn *Memoires* alleen met namenregister mogen uitkomen.

Ook Erik Jurgens belde me nog laat. Hij gaat een straffe brief naar Vermeer sturen. Hij vindt dat Vermeer me met zijn langzaam-aan-beleid ernstig benadeeld. Als hij in februari al naar Den Hertog was gegaan, was volgens Erik nu de zaak de wereld uit geweest. Dat zou wel eens waar kunnen zijn.³ Vermeer is een tikkie gaga. Nadat ik uit Djakarta terugkeerde, duurde het zes weken voor ik hem kon spreken. Erik vertelde verder dat op Buitenlandse Zaken onderzocht werd of advocaat Den Hertog buiten zijn boekje was gegaan en dus op eigen initiatief negatief tegenover mij heeft gehandeld.

3 Nu, in 2003, lijkt me die veronderstelling van Jurgens dwaas.

4 juli 1995

Ik heb Pieter een fax gestuurd of hij bij de lunch vandaag met Hans van der Voet en Eef Brouwers hen niet eens kan vragen of zij veertig jaar treiteren ook niet genoeg vinden.

Arendo zei gisterenavond dat hij het tijd vond dat journalisten nu eindelijk eens een beetje solidariteit met mij zouden tonen. Ik deed tenslotte gewoon mijn werk.

Ik was geschokt toen de secretaresse van Vermeer belde. De brief aan rechter Punt had niet in de computer gezeten, of ik mijn exemplaar aan haar wilde faxen. Ik maakte duidelijk dit amateurisme van een hoog niveau te vinden, maar ik maakte van de gelegenheid gebruik Van der Voet toe te voegen aan de serie getuigen. Dat was tenminste iets positiefs. Wat maakt Vermeer er een troep van.

Morgen komen *Story* en *De Groene Amsterdammer* uit, en NOS-radio had Papieren Tijger gebeld dat ze me willen interviewen. Toen ik om 22:30 uur van Adonis thuiskwam, stond er een boodschap van Pieter Broertjes op het antwoordapparaat. Hij was nog op de redactie, waar ik hem terugbelde. Wat hij vertelde was verbijsterend. Tijdens de lunch met Van der Voet en Brouwers was ik ter sprake gekomen. „Beloof eerst dat je aan niemand zal vertellen wat ik je nu zeg,” aldus Pieter. Volgens Hans van der Voet had ik Kok beledigd door hem te verwijten dat hij niets in mijn zaak wilde doen. Kok was geen Lubbers. Van der Voet wilde niet opnieuw zijn nek voor me uitsteken, net als in 1994, nadat ik de brochure over de reis van Beatrix naar Suharto had geschreven. „Jij bent een masochist. Je blijft je belangen schaden,” zei Pieter.

„Nee,” antwoordde ik, „ik verdom het om zoete broodjes te bakken.”

Beatrix heeft haar buik al vol van de reis, eigenlijk door mijn pamflet, wat alles nodeloos compliceert.

„Waarom heb je die brochure niet achteraf geschreven,” vroeg Broertjes ook nog.

„Omdat de majesteit zelf in haar Kerstrede sprak over kletsen achteraf over eens gemaakte fouten.” Maar dat had ik in het pamflet ook duidelijk gemaakt, dus Broertjes had mijn tekst duidelijk niet gelezen. Maar Van der Voet zou me niets in de weg leggen, wist Broertjes te vertellen, als mij een visum wordt verstrekt door Djakarta. Maar dat is nu net het probleem. In Djakarta zal Van Roijen of een ander van Buitenlandse Zaken zich inzetten om te voorkomen dat ik een visum krijg. Ambassadeur Kadarisman in Den Haag wacht bovendien op groen licht van de RVD.

„Iedereen is van mening dat aan jouw zaak een einde moet komen. Eef Brouwers ook. Hans van Mierlo is de enige die het erdoor kan drukken. Het lijkt wel of de anti-Oltmansmentaliteit in Den Haag is ingebrand.” Ze hebben ook gesproken om me een dubbele AOW te geven, maar dat vind ik een belachelijk idee.

„Je moet nu vertrouwen hebben in Van Mierlo en wat je vrienden bereiken, en geen kutbriefjes meer schrijven,” zei Pieter. Maar dat heb ik in de verste verte niet gedaan!

„Je moet nu onderhandelen,” was Pieters advies, „of je zult procederen tot je doodgaat, of je treft een regeling, maar dan wel bek houden.”

Pieter zei het niet eens te zijn met Van der Voet dat hij een verband legde tussen mijn pamflet over de reis van Beatrix en het ontvangen van een visum.

Na dit gesprek met Pieter heb ik meteen Kok een brief gestuurd om mij te verontschuldigen, in de hoop dat hem dit een beetje gunstig stemt.⁴ Van der Voet had Pieter gezegd dat hij Kok misschien nog op andere gedachten kon brengen. Aanstaaende maandag gaat Pieter met Kok spreken. Dat zal ik zelfs Arendo niet zeggen.

5 juli 1995

De zoon van Vermeer heeft een been gebroken, dus de vakantie gaat niet door. Dat komt goed uit. Vermeer heeft het verhoor van Margriet per brief officieel aangekondigd bij de rechtbank, de RVD en de landsadvocaat.⁵

Het was ineens zes uur, toen ik met Wimbeldon aan, de brief aan Van der Voet had getikt.⁶ Ik heb hem gevraagd of de RVD vrijwillig een *aide memoire* naar de Indonesische ambassade stuurt, of dat ik dit via een kort geding moet afdwingen. Een vriendelijk briefje, met mijn voorkeur het zonder de rechter te regelen, maar de keuze is aan hem. Om mijn kansen te vergroten heb ik ook de Indonesische ambassadeur een brief geschreven, of hij Van der Voet niet wil zeggen dat ik een visum kan krijgen.⁷

Het artikel van René Zwaap in *de Groene* is prima.⁸ Martin van Amerongen gaf me vijftien exemplaren van dit nummer. Ik stuurde het meteen een aantal mensen toe.

4 Zie bijlage 2.

5 Zie bijlage 3.

6 Zie bijlage 4.

7 Zie bijlage 5.

8 Zie bijlage 6.